

Kreatywne Auciwz

Pozwólmy KULTURZE działać na
rzecz zrównoważonego stylu życia

STRESZCZENIE

W RAMACH OTWARTEJ
METODY KOORDYNACJI

STRESZCZENIE

Coraz szybciej postępujący kryzys środowiskowy spowodowany działalnością człowieka, w tym globalną zmianą klimatu i niepokojącą utratą różnorodności biologicznej, stanowi poważne zagrożenie dla globalnych ekosystemów, życia ludzkiego i źródeł utrzymania. Chociaż wiele uwagi poświęcono działaniom transformacyjnym w sektorach takich jak energetyka i transport, również sektor kultury i sektor kreatywny mają duży, choć niewystarczająco uznany potencjał wniesienia znaczącego wkładu w program na rzecz zrównoważonego rozwoju. Kultura, kreatywność i sztuka dowiodły swej zdolności **zwiększania świadomości społecznej, wywoływania zaangażowania emocjonalnego i inspirowania do zmiany zachowań**, dlatego zasługują one na bardziej strategiczne i ambitniejsze włączenie do działań w dziedzinie

klimatu. Jednocześnie powstające ostatnio oceny śladu ekologicznego sektora kultury i sektora kreatywnego wskazują, że sektory te muszą pilnie przyjąć **bardziej rygorystyczne praktyki środowiskowe**.

Jako eksperci z państw członkowskich pracujący nad **transformacją ekologiczną sektora kultury i sektora kreatywnego** w ramach Planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 oraz w ramach otwartej metody koordynacji (OMK) zbadaliśmy w latach 2024–2025 trwające działania w **sektorze kultury i sektorze kreatywnym na rzecz zrównoważonego rozwoju** i wysiłki tych sektorów na rzecz zmiany sposobu **myślenia niezbędnego do sprawiedliwej i sprzyjającej włączeniu społecznemu transformacji ekologicznej**.

W oparciu o wielopoziomową metodykę, łączącą sesje plenarne, opinie ekspertów, podgrupy tematyczne, ukierunkowane badania służące zidentyfikowaniu dobrych praktyk i ocenie narzędzi politycznych, sformułowaliśmy kluczowe przesłania i zalecenia dla decydentów na szczeblu UE i państw członkowskich, by wesprzeć transformację ekologiczną sektora kultury i sektora kreatywnego w całej Europie. Te przesłania i zalecenia bardziej szczegółowo omówiono w dalszej części tego dokumentu oraz w pełnym sprawozdaniu.

ZAANGAŻOWANIE

EINWANDERN

WZMACNIANIE KULTURY I KREATYWNOŚCI JAKO SIŁ NAPĘDOWYCH ZMIAN

Wspólna korzyść wynikająca ze wzmocnienia **strategicznego powiązania między sektorami kultury, kreatywnego i ochrony środowiska** może zapewnić partnerstwo korzystne dla wszystkich stron, przynoszącą pożytek zarówno społeczeństwu, jak i planecie. Wyjątkowy potencjał ekspresji twórczej i kulturowej w zakresie angażowania zainteresowanych stron w działania na rzecz klimatu ukazuje liczne przykłady silnych przekazów, które sektor ten realizuje za pośrednictwem nowych kanałów i mediów.

Główne przesłania dotyczące zaangażowania

Światowe społeczeństwo stoi w obliczu potrojnego kryzysu planetarnego, obejmującego zmianę klimatu, utratę różnorodności biologicznej i zanieczyszczenie środowiska. Reakcja na te wyzwania wymaga **zmian strukturalnych** we wszystkich sektorach, w tym w sektorze kultury i sektorze kreatywnym. Chociaż sektory te nie są największym źródłem zanieczyszczeń, mają coraz większy **wymierny wpływ na środowisko**, którym należy się zająć bez uszczerbku dla podstawowej funkcji społecznej, jaką jest zaangażowanie w kulturę.

Jednym z głównych wyzwań dla sektora kultury i sektora kreatywnego jest potrzeba **znacznego zmniejszenia ich śladu środowiskowego**, w tym poprzez ograniczenie zużycia energii w obiektach i podczas produkcji, minimalizację wytwarzania odpadów podczas wydarzeń oraz ograniczenie emisji związanych z transportem i funkcjonowaniem w sferze cyfrowej.

Transformacja ekologiczna to jednak nie tylko wyzwanie techniczne, ale **również transformacja kulturowa**. Przeciwdziałanie kryzysowi klimatycznemu i kryzysowi różnorodności biologicznej wymaga od naszego społeczeństwa **przemyslenia, w jaki sposób żyjemy, produkujemy i odnosimy się do planety**.

Kultura ma moc **przewidywania alternatywnych wizji przyszłości**, w tym takich, które dają nadzieję. Twórcza ekspresja i opowiadanie historii pozwalają mówić o zmianie klimatu i innych wyzwaniach związanych

ze środowiskiem w **nowatorski i angażujący sposób**. Artystyczne podejście do przekazu stanowi alternatywę dla zagmatwanych, przeładowanych faktami komunikatów i pozwala lepiej **zaangażować społeczeństwo** oraz **przezwyciężyć obojętność**, często w obrębie **szerszego spektrum grup społecznych i kulturowych**, zgodnie z ambicjami sprawiedliwej transformacji.

Sektor kultury i sektor kreatywny mają wyjątkową możliwość przeprowadzenia tej zmiany poprzez przyjęcie **bardziej ekologicznych praktyk**, tworzenie **innowacyjnych rozwiązań** i opracowywanie narracji, które mogą być inspiracją dla **zbiorowej transformacji i wpływu na zachowania ludzi**, a także poprzez wykorzystanie **kreatywnych narzędzi** do wspierania dialogu i rozwiązywania kwestii środowiskowych za sprawą działań politycznych i zaangażowania społeczności.

Zapewnienie wsparcia i dzielenie się wiedzą na temat kwestii związanych z klimatem i różnorodnością biologiczną ma kluczowe znaczenie dla **umożliwienia sektorowi kultury i sektorowi kreatywnemu przedstawienia przekonującej i angażującej się wizji zielonej przyszłości**, tak aby sektory te mogły inspirować społeczeństwo poprzez twórcze treści. Takie podejście może również budować dodatnie sprzężenie zwrotne między „kulturą dla zieleni” (twórcy oferujący wizję zrównoważonej przyszłości) a „zielenią dla kultury” (podmioty z sektora kultury i sektora kreatywnego działające w sposób bardziej zrównoważony).

OCENA

SKUTECZNE WYKORZYSTANIE NARZĘDZI I DANYCH DO PODEJMOWANIA ŚWIADOMYCH DECYZJI

Gromadzenie danych umożliwia podmiotom opracowywanie **planów i podejmowanie decyzji opartych na dowodach oraz monitorowanie wyników**. Wiele instrumentów – od kalkulatorów śladu węglowego po systemy certyfikacji i rozwiązania sztucznej inteligencji – może wspierać planowanie, wdrażanie i monitorowanie zrównoważonych praktyk. W ten sposób można monitorować postępy i w razie potrzeby je korygować, **przyspieszając transformację ekologiczną sektora kultury i sektora kreatywnego**. Chociaż nasza analiza pokazuje korzyści płynące z **podejmowania świadomych decyzji i dostosowania międzysektorowego**, ostrzega również przed **ryzykiem związanym ze stosowaniem narzędzi bez jasnych celów lub ukierunkowania na użytkownika**. Ostatecznie jedynie **zrównoważone i kontekstowe podejście** gwarantuje, że narzędzia będą praktyczne, ukierunkowane na cel i dostosowane do wspólnej wizji zrównoważonego rozwoju w sektorze kultury i sektorze kreatywnym.

Główne przesłania dotyczące oceny

Ważnym czynnikiem jest **transparentność**: dzięki gromadzeniu danych i sprawozdawczości na ten temat inne zainteresowane strony mogą **zobaczyć, że w sektorze kultury i sektorze kreatywnym zachodzą zmiany**. Ponadto **może to działać motywująco** na partnerów i współpracowników, zachęcając ich do podejmowania działań w swoich organizacjach, a nawet w życiu osobistym.

Chociaż narzędzia i dane są kluczowymi elementami strategii zazieleniania, istnieje pewne ryzyko, które należy wziąć pod uwagę przy stosowaniu narzędzi wsparcia zrównoważonego rozwoju i wprowadzaniu protokołów gromadzenia danych. Na przykład istnieje ryzyko, że wdrażanie narzędzi i monitorowanie wyników stanie się celem samym w sobie, przez co organizacja **utraci z oczu pożądaną efekt końcowy**. Ponadto stosowanie narzędzi bez jasnych celów może prowadzić

do pojawienia się zjawiska „greenwashingu” organizacji i wydarzeń. Aby uniknąć takiej sytuacji, **należy jasno określić i poddawać przeglądowi cele strategiczne i wskaźniki skuteczności działania**.

Kolejną pułapką w gromadzeniu danych jest sytuacja, w której **zmierzone parametry nie są następnie analizowane lub w rzeczywistości nie skutkują działaniami w ramach organizacji ani nie prowadzą do żadnych zmian w działaniu**. Prawie jedna trzecia ankietowanych decydentów przyznała, że dane nie są w wystarczającym stopniu wykorzystywane po ich zebraniu. Aby skutecznie działać w oparciu o zgromadzone dane, potrzebne są **konkretne cele lub poziomy odniesienia, które pozwalają odnieść bieżące wyniki do stanu docelowego**.

Równie ważne jest włączenie istniejących narzędzi do szerszych, międzysektorowych ram, dzięki czemu sektor kultury i sektor kreatywny mogą **dostosować swoją działalność do szerszego kontekstu środowiskowego i politycznego**. Na przyszłość wyraźnie widać potrzebę ustanowienia skoordynowanej i jasno określonej roli sektora kultury i sektora kreatywnego, dostosowaną do globalnych ram środowiskowych. Taka wspólna wizja powinna wyznaczać kierunek strategiczny, z pełnym poszanowaniem kreatywnej ekspresji i wolności artystycznej, **tak aby celów zrównoważonego rozwoju nie realizowano kosztem podstawowych wartości kulturowych**.

Ponadto dla przydatności i praktycznego stosowania narzędzi i danych zasadnicze znaczenie ma identyfikacja ich użytkowników końcowych. Dostosowując zasoby do rzeczywistych potrzeb odbiorców, sektor kultury i sektor kreatywny mogą **skuteczniej budować potencjał i wspierać znaczące postępy**.

Działania te, podejmowane wspólnie, pomogą włączyć sektor kultury i sektor kreatywny do szerszego programu na rzecz zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym utrzymaniu ich wyjątkowej roli jako siły napędowej ekspresji kulturowej i zmian społecznych.

TRANSFORMACJA

ZWIĘKSZANIE SKALI FAKTYCZNYCH DOBRYCH PRAKTYK

Sektor kultury i sektor kreatywny mogą przekuć zamiary w czyny poprzez **przyjęcie i powielanie skutecznych praktyk w zakresie zrównoważonego rozwoju**. Rzeczywiste przykłady przedstawione w naszym sprawozdaniu pokazują, w jaki sposób instytucje i organizacje sektora kultury i sektora kreatywnego w całej Europie **uwzględniają już zrównoważony rozwój** w swoich działaniach, infrastrukturze, zaangażowaniu odbiorców i kreatywnej produkcji, poprawiają efektywność energetyczną, kierują się założeniami gospodarki o obiegu zamkniętym i promują mobilność zgodną z zasadami zrównoważonego rozwoju. W sprawozdaniu podkreślono również, że **te skuteczne podejścia stoją przed wyzwaniami**, takimi jak luki w finansowaniu, bariery regulacyjne i ograniczenia zdolności, zwłaszcza w przypadku mniejszych podmiotów. Kluczowe wnioski w tym obszarze wskazują na **potrzebę wprowadzenia praktycznych narzędzi, współpracy międzysektorowej i dostosowanego wsparcia w celu zwiększenia skali oddziaływania i włączenia odpowiedzialności za środowisko do podstawowej działalności sektora kultury i sektora kreatywnego**.

Główne przesłania dotyczące transformacji

Działania łagodzące skutki zmian klimatu, takie jak **modernizacje poprawiające efektywność energetyczną, wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, zielone dachy i ochrona wody**, już teraz przynoszą wymierne korzyści dla środowiska i generują oszczędności, dowodząc, że realny postęp jest w zasięgu ręki.

Pilną kwestią jest również przystosowanie się do przyszłych skutków zmiany klimatu, przy czym wyraźnie potrzebne jest uwzględnienie odporności w długoterminowym planowaniu i bieżącym zarządzaniu, aby chronić zarówno infrastrukturę kulturalną, jak i społeczność.

Cyркуlarność (obieg zamknięty) i cyfryzacja okazują się skalowalnymi i opłacalnymi rozwiązaniami wspomagającymi w obszarach zamówień, produkcji i zarządzania wydarzeniami. **Mobilność stanowi poważne wyzwanie** dla redukcji emisji, chociaż emisje związane z trasami koncertowymi, logistyką i podróżami publiczności można znacznie obniżyć dzięki transportowi publicznemu, pojazdom elektrycznym i rozwiązaniom w zakresie mobilności współdzielonej.

Ponadto **transformację napędza wiedza. Szkolenia, zaangażowanie publiczne i certyfikacja środowiskowa sprzyjają kulturze odpowiedzialności i zwiększają wiarygodność**. Zorganizowane podejścia, takie jak wspólne inicjatywy na rzecz szkoleń, wytyczne ekologiczne, wspieranie systematycznego wdrażania i partnerskiego uczenia się, mogą przyspieszyć postępy w kierunku bardziej zrównoważonych praktyk w całym sektorze.

Mniejsze organizacje będą potrzebowały dodatkowego, dostosowanego do ich potrzeb wsparcia, by mogły szerzej uczestniczyć w tym procesie, w tym finansowania, praktycznych narzędzi i wspólnych platform.

Ostatecznie **niezbędna jest współpraca systemowa**, ponieważ pojedyncza osoba lub pojedyncza organizacja nie są w stanie samodzielnie napędzać tej transformacji. Spójność polityk, partnerstwa międzysektorowe i inwestycje długoterminowe mają kluczowe znaczenie dla **zwiększenia skali dobrych praktyk, zwiększenia wpływu i wspierania zrównoważonych zmian**.

STYMULOWANI INWENTOWALS

WSPIERANIE SEKTORA KULTURY I SEKTORA KREATYWNEGO POPRZEC POLITYKĘ I DZIAŁANIA INSTYTUCJONALNE

Polityka publiczna może skutecznie stymulować i regulować transformację ekologiczną sektora kultury i sektora kreatywnego poprzez **mobilizację zainteresowanych stron, zapewnianie ukierunkowanego wsparcia i opracowywanie inteligentnych regulacji**. W tym celu konieczne jest trójtorowe podejście: **budowanie zdolności** w sektorze kultury i sektorze kreatywnym; **zapewnienie sprawiedliwego wsparcia finansowego i technicznego** (w tym poprzez ekologiczne kryteria dostępu „eco-conditionality”) oraz stworzenie **prostych ram regulacyjnych dostosowanych do szczególnych potrzeb sektora kultury i sektora kreatywnego**. Kładąc nacisk na sprawiedliwość, elastyczność i wspólną odpowiedzialność, kluczowe znaczenie ma dostosowanie polityk na różnych szczeblach, zwiększenie skali istniejących narzędzi i włączenie zrównoważonego rozwoju do systemów finansowania i szkoleń. Na podstawie konkretnych przykładów z całej UE nasza analiza pokazuje, w jaki sposób **inteligentne zarządzanie może umożliwić transformację kulturową przy jednoczesnym uniknięciu uciążliwych lub niesprawiedliwych rezultatów**.

Główne przesłania dotyczące stymulowania

Ekologiczne kryteria dostępu (ang. *eco-conditionality*), czyli włączanie standardów środowiskowych jako kryteriów umożliwiających dostęp do programów finansowania stają się **narzędziem zachęcającym do zrównoważonej transformacji**. Na szczeblu europejskim coraz bardziej potrzebne staje się **zharmonizowanie ekologicznych kryteriów dostępu**

w odniesieniu do działalności kulturalnej i twórczej, w tym tras koncertowych, produkcji audiowizualnych, wystaw i cyfrowych platform muzycznych. Istotne jest również staranne zaplanowanie tych narzędzi, aby **uniknąć nakładania na mniejsze organizacje kulturalne niesprawiedliwych obciążeń**, które mogłyby stanowić barierę w dostępie do wsparcia. Równie istotne jest uzupełnienie podejść opartych na ekologicznych kryteriach dostępu **programami budowania potencjału**, które zapewnią przedstawicielom sektora kultury i sektora kreatywnego wiedzę i umiejętności niezbędne do zarządzania transformacją ekologiczną.

Dzielenie się istniejącymi narzędziami jest bardziej opłacalne i efektywne pod względem czasu niż opracowywanie nowych narzędzi pomiaru śladu węglowego, śladu ekologicznego, analiz cyklu życia itp.

Jednocześnie podmioty działające w sektorze kultury na skalę europejską lub globalną są **coraz częściej zobowiązane do przestrzegania różnych norm krajowych i do pomiaru ich wpływu z wykorzystaniem różnych narzędzi**. Tendencja ta może doprowadzić do powstania nowego poziomu obciążeń administracyjnych, podczas gdy w rzeczywistości należy wspierać i ułatwiać zazielenienie sektora kultury i sektora kreatywnego.

Inną kwestią jest potencjalne **zróżnicowanie norm ekologicznych dla sektora kultury i sektora kreatywnego w całej UE**, w tym w odniesieniu do działań, w przypadku których popyt lub oferta są bardziej mobilne (np. przemysł fonograficzny, rozrywka na żywo, produkcja i dystrybucja filmów i gier wideo lub wystawy). Rosnące koszty lub bariery operacyjne wynikające z wyższych norm ekologicznych mogłyby **ograniczyć możliwość realizacji niektórych dużych wydarzeń związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym w niektórych państwach członkowskich, a w innych nie**. Perspektywa ta stanowi podstawę **ściślejszej współpracy europejskiej w celu zapewnienia równych warunków działania dla praktyk zazieleniania w całej UE**, tak aby duże wydarzenia związane z sektorem kultury i sektorem kreatywnym można było jednakowo realizować we wszystkich państwach członkowskich.

WZMOCNIENIE ODDZIAŁYWANIA

WSPÓŁPRACA I UCZENIE SIĘ OD INNYCH NA TEMAT ZIELONEJ TRANSFORMACJI

Aby osiągnąć znaczącą zieloną transformację, skuteczne praktyki i wiedza muszą być upowszechnione w sektorze kultury i sektorze kreatywnym. Dla **wymiany skutecznych podejść** w różnych kontekstach kulturowych i ponad granicami państw kluczowe znaczenie mają **komunikacja strategiczna, praktyczne narzędzia, sieci zawodowe i wysiłki na rzecz budowania potencjału**.

Główne przesłania dotyczące wzmocnienia oddziaływania

Wzmocnienie oddziaływania nie następuje samoistnie i **wymaga celowych, zorganizowanych struktur**. Tworzenie sieci, platform i wydarzeń, które sprzyjają stałemu dialogowi i wzajemnemu uczeniu się w ramach sektora kultury i sektora kreatywnego i poza nimi, ma zasadnicze znaczenie dla **zapewnienia skutecznej wymiany wiedzy i dobrych praktyk**. **Dostosowanie strategii komunikacyjnych** do konkretnych odbiorców – niezależnie od tego, czy są to decydenci, osoby zawodowo związane z kulturą, artyści czy ogół społeczeństwa – jeszcze bardziej zwiększa zaangażowanie i skuteczność. **Praktyki muszą być możliwe do przeniesienia i mieć wymierny wpływ, ale muszą być również jasne, oparte na dowodach i możliwe do dostosowania**. Dobre praktyki oparte na solidnych danych, ale wystarczająco elastyczne, aby można było je dostosować do różnych uwarunkowań kulturowych i geograficznych, mają większe szanse zainspirować do zmian i przyjąć się w innych miejscach.

Podobnie **siłą napędową znaczącej transformacji pozostaje potencjał ludzki**. Specjaliści i organizacje potrzebują odpowiednich **umiejętności, zasobów i wsparcia przywódczego**, aby móc włączyć zrównoważony rozwój do swojej pracy twórczej i operacyjnej. Programy szkoleniowe, inicjatywy w zakresie mentoringu i dostęp do praktycznych narzędzi odgrywają kluczową rolę w umożliwianiu działań na każdym szczeblu.

Ważna jest również **międzysektorowa wymiana wiedzy**, ponieważ uczenie się od innych branż może pobudzić innowacyjność i pomóc podmiotom

działającym w sektorze kultury i sektorze kreatywnym w przyjęciu skutecznych modeli uwzględniających zrównoważony rozwój środowiskowy, technologiczny i społeczny.

Wiele przykładów przedstawionych w sprawozdaniu ilustruje, w jaki sposób **za pomocą dobrze zorganizowanych inicjatyw** można sprostać wyzwaniom takim jak **rozdrobienie wiedzy, ograniczone zasoby lub brak świadomości**. Przykłady te obejmują środki oparte na zaangażowaniu oddolnym, innowacjach cyfrowych, przywództwie instytucjonalnym i współpracy międzysektorowej.

Wzmocnienie oddziaływania nie polega jedynie na zwiększeniu zasięgu, ale także na zwiększeniu znaczenia, włączeniu społecznym i trwałej transformacji. **Wysiłki na rzecz zrównoważonego rozwoju muszą przede wszystkim sprzyjać włączeniu społecznemu, propagowaniu równości społecznej, różnorodności i uczestnictwa społeczności, a także realizacji celów środowiskowych**. Strategie wzmocnienia oddziaływania powinny zatem priorytetowo traktować dużą dostępność i szeroką reprezentację, zapewniając, by wszystkie głosy w sektorze kultury i sektorze kreatywnym zostały wysłuchane. Połączenie **narzędzi cyfrowych z osobistymi kontaktami** poprzez formaty hybrydowe sprzyja zarówno dostępności, jak i zaufaniu, pomagając w budowaniu silnych, integracyjnych społeczności zawodowych.

Ostatecznie sektor kultury i sektor kreatywny mogą inspirować do zmiany zachowań oraz zmian strukturalnych i społecznych – pod warunkiem, że istnieją odpowiednie mechanizmy wspierające uczenie się i eksperymenty – oraz mogą **promować** rozwój przywództwa we wszystkich sektorach.

PROMOWANIE/OMÓWNIENIE RZECZNICTWO/PROMOWANIE

WŁĄCZENIE SEKTORA KULTURY I SEKTORA KREATYWNEGO DO KRAJOWYCH I UNIJNYCH DZIAŁAŃ W DZIEDZINIE KLIMATU

Państwa członkowskie i instytucje UE powinny być bardziej świadome wartości sektora kultury i sektora kreatywnego w dążeniu do osiągnięcia neutralności emisyjnej oraz **lepiej zrozumieć różne rodzaje wsparcia, jakiego sektory te potrzebują, aby w pełni wykorzystać swój potencjał jako inicjatorzy zmian**. Ponadto ważne jest, aby UE występowała jednomyślnie na forach międzynarodowych, jako globalny inicjator zmian, **zdecydowanie opowiadając się za tym, aby w dążeniu do „zrównoważonego globalnego społeczeństwa” opartego na poszanowaniu przyrody, powszechnych prawach człowieka, sprawiedliwości gospodarczej i kulturze pokoju** ⁽¹⁾ **słuchać również głosu sektora kultury i sektora kreatywnego**.

Główne przesłania dotyczące promowania/rzecznictwa

Dostosowanie celów zrównoważonego rozwoju UE do uznania przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu kultury jako kluczowego wymiaru zmian klimatu powinno stać się **impulsem do silniejszego i bardziej skutecznego rzecznictwa** w tym obszarze.

Wkład ten należy uznać za siłę strategiczną we wszystkich istotnych obszarach polityki. Obejmuje to **Europejski Zielony Ład** i instytucje odpowiedzialne za jego wdrażanie, które mogą strategicznie wykorzystać sektor kultury i sektor kreatywny, **by odnieść się do postaw, zwyczajów i wartości kulturowych kształtujących nasz styl życia i przyspieszyć tym samym zmianę kulturową mającą zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia szybkich zmian niezbędnych dla zrównoważonej przyszłości**.

Kompas Kultury musi odzwierciedlać tę podwójną odpowiedzialność, a mechanizmy finansowania na szczeblu UE powinny się od samego początku opracowywać tak, by uwzględniały perspektywę sektora kultury i sektora kreatywnego oraz wspierały zrównoważony charakter tych sektorów.

Aby to umożliwić, Dyrekcja Generalna ds. Edukacji, Młodzieży, Sportu i Kultury (DG EAC) oraz Dyrekcja Generalna ds. Działań w dziedzinie Klimatu (DG CLIMA) powinny promować włączenie sektora kultury i sektora kreatywnego do kluczowych **programów zrównoważonego rozwoju** w całym bloku, takich jak „Nowy Europejski Bauhaus” czy „Zielona Stolica Europy”, a także **konsekwentnie uwzględniać kwestie środowiskowe w unijnym wsparciu dla sektora kultury i sektora kreatywnego, od obecnego programu „Kreatywna Europa” po przyszły program „AgoraEU” i dalsze działania**. Wymaga to opracowania narzędzi wspierających międzynarodowe relacje kulturalne i dyplomację Zielonego Ładu, w tym elastycznych komunikatów dostosowanych do potrzeb operatorów kultury.

Równie ważne jest **przełożenie Zielonego Ładu na język sektora kultury i sektora kreatywnego** za pomocą zasobów wyjaśniających rolę, obowiązki i możliwości tych sektorów w przedmiotowym obszarze polityki. W wyniku tych działań sektor kultury i sektor kreatywny mogą stać się inicjatorami zaangażowania społeczności i edukacji, pogłębiając zrozumienie zrównoważonego rozwoju i zachęcając do indywidualnego oraz zbiorowego działania.

Ponadto UE ma możliwość – i obowiązek – bardziej zdecydowanego wypowiadania się na forum globalnym programu działań na rzecz klimatu i zrównoważonego rozwoju na temat kluczowej roli sektora kultury i sektora kreatywnego jako potężnej siły napędowej zmian, która może **wpływać na zachowania, zmieniać normy i pobudzać transformację systemową**. UE musi dążyć do tego, by w spójny sposób przemawiać jednym głosem, opowiadając się za wkładem sektora kultury i sektora kreatywnego jako jednym z głównych czynników umożliwiających globalną transformację w kierunku bardziej zrównoważonej przyszłości. Europa ma silną pozycję, która pozwala jej dawać przykład – nadszedł czas, by to wykorzystać.

⁽¹⁾ Earth Charter International, „Preambuła do Karty Ziemi”, <https://earthcharter.org/read-the-earth-charter/preamble/>.

WARUNKI WSTĘPNE DZIAŁANIA

Sektor kultury i sektor kreatywny zajmują wyjątkową pozycję w transformacji ekologicznej. Podobnie jak inne działania gospodarcze i społeczne, operacje sektorowe zużywają znaczące zasoby i energię, powodując obciążenie środowiska, które należy ograniczyć. Sektor kultury i sektor kreatywny odgrywają jednak również kluczową rolę w przeprowadzeniu przemian kulturowych i społecznym, zaś w coraz bardziej podzielonym świecie rola ta nabiera obecnie jeszcze większego znaczenia. Bez wątpienia otwiera się przed nami istotna szansa wykorzystania tego potencjału, z poszanowaniem wolności ekspresji artystycznej, by skłonić Europejczyków do przyjęcia bardziej zrównoważonego stylu życia.

Jako eksperci pracujący w ramach podwójnego mandatu otwartej metody koordynacji przedstawiamy poniżej ogólne uwagi, które można uznać za warunki wstępne stymulujące transformację ekologiczną w sektorze kultury i sektorze kreatywnym.

- **Wykorzystywanie istniejących sprawdzonych i wiarygodnych środków.** Istnieje już wiele narzędzi i inicjatyw stymulujących zieloną transformację, na przykład zachęty finansowe i kryteria zrównoważonego rozwoju. Można je zastosować również w sektorze kultury i sektorze kreatywnym.
- **Utrzymanie finansowania na rzecz kultury i kreatywności.** Powinno się zadbać o to, by finansowanie transformacji ekologicznej pochodziło ze środków budżetowych przeznaczonych na zrównoważony rozwój, tak aby nie uszczuplać wsparcia dla sektora kultury i sektora kreatywnego z powodu konieczności zapewnienia zielonego finansowania.
- **Zrównoważony rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu.** Działania na rzecz ochrony środowiska powinny iść w parze z promowaniem równości społecznej, różnorodności i uczestnictwa społeczności. Wysiłki na rzecz wzmocnienia oddziaływania powinny zapewnić, aby korzyści ze zrównoważonego rozwoju były szeroko dostępne i aby uwzględniały wszystkie głosy i grupy odbiorców kultury i sektora kreatywnego.

- **Budowanie od poziomu lokalnego do globalnego.** Środki na rzecz zazielenienia sektora kultury i sektora kreatywnego powinny być zawsze osadzone w danym kontekście i ukierunkowane na konkretny obszar. Oprócz działań UE na rzecz zazielenienia sektora kultury i sektora kreatywnego należy również budować je na poziomie globalnym w oparciu o kluczowe zasady sprawiedliwości środowiskowej i partnerstwa.
- **Zaangażowanie jako źródło motywacji.** Ekspresja kulturalna i kreatywna może stymulować i pobudzać działania na rzecz klimatu poprzez angażowanie decydentów i społeczeństwa za pośrednictwem nowych kanałów komunikacji, które czynią złożone kwestie bardziej przystępnymi i budują emocjonalną więź z tematem.
- **Wykorzystanie potencjału sektora kultury i sektora kreatywnego.** Warto uznać i zwiększać rolę artystów oraz twórców jako kluczowych podmiotów działań na rzecz klimatu na szczeblu globalnym („kultura dla zieleni”), a także dążyć do dekarbonizacji oraz odbudowy różnorodności biologicznej w sektorze kultury i sektorze kreatywnym („zieleni dla kultury”).
- **Potencjał ludzki jako siła napędowa zmian.** Jednostki i instytucje potrzebują odpowiednich umiejętności, narzędzi i wsparcia w zakresie kreatywnego przywództwa, aby wdrażać zrównoważone praktyki.

NASZE ZALECENIA

Działanie na szczeblu UE

Działania na szczeblu państw członkowskich

Ustanowienie kultury i kreatywności jako filarów zrównoważonego rozwoju

1) Umiejscowienie kultury w centrum reakcji politycznej na wyzwania ekologiczne

- 1.1. Zapewnienie, aby siła twórczej ekspresji, która pozwala wyobrazić sobie możliwe scenariusze przyszłości i angażuje obywateli Europy, była widoczna w kluczowych politykach zrównoważonego rozwoju. Działanie to powinno obejmować włączenie zasad kultury i kreatywnych inicjatyw do programu transformacji na rzecz osiągnięcia neutralności klimatycznej (Europejski Zielony Ład, Pakt dla czystego przemysłu) oraz Kompas Kultury dla Europy.
- 1.2. Podkreślenie roli twórczej ekspresji w stawianiu czoła wyzwaniom ekologicznym, w tym zmianie klimatu i utracie różnorodności biologicznej, w kluczowych dokumentach strategicznych dla sektora kultury. Na przykład przyszły plan prac UE w dziedzinie kultury oraz kolejny program finansowania sektora kultury i sektora kreatywnego w ramach programu „AgoraEU” powinny obejmować odpowiednie środki mające na celu promowanie i wspieranie angażującej roli sektora kultury i sektora kreatywnego w tym obszarze.

2) Uznanie kultury za filar globalnych ram zrównoważonego rozwoju

- 2.1. Państwa członkowskie UE i instytucje unijne powinny nalegać na uznanie kultury za odrębny priorytet w przyszłych globalnych ramach zrównoważonego rozwoju.
- 2.2. Państwa członkowskie UE i unijne instytucje powinny przydzielić sektorowi kultury i sektorowi kreatywnemu odpowiednie role, aby sprzyjać zaangażowaniu obywateli i inspirować działania na rzecz realizacji globalnych zobowiązań środowiskowych, takich jak Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu i Konwencja o różnorodności biologicznej.

3) Wzmocnienie koordynacji między dziedzinami polityki kulturalnej i polityki środowiskowej

- 3.1. Wyznaczenie na szczeblu krajowym punktu kontaktowego ds. kultury w ministerstwie właściwym ds. klimatu/środowiska oraz ustanowienie analogicznej funkcji odpowiedzialnej za działania na rzecz klimatu i różnorodności biologicznej w ministerstwie właściwym ds. kultury.
- 3.2. Ustanowienie na szczeblu UE stałej inicjatywy w zakresie wymiany wiedzy i doradztwa w zakresie kształtowania polityk (w postaci nieformalnej sieci), która to inicjatywa dotyczyłaby zielonej transformacji sektora kultury i sektora kreatywnego, w oparciu o niniejszą Otwartą Metodę Koordynacji.
- 3.3. W głównych programach finansowania kultury należy wyznaczyć dedykowane osoby ds. zrównoważonego rozwoju (tzw. „green contact persons”). Ponadto doradcom odpowiedzialnym za przyznawanie środków należy zapewnić szkolenia w zakresie zrównoważonego rozwoju, aby mogli skutecznie wspierać przedstawicieli sektora kultury i przemysłów kreatywnych w opracowywaniu wysokiej jakości strategii zazieleniania.

Mobilizacja sektora kultury i sektora kreatywnego na szczeblu unijnym i krajowym

4) Wykorzystanie kultury i kreatywności do stymulowania działań na rzecz klimatu i różnorodności biologicznej

- 4.1. Wykorzystanie innowacyjnej siły sektora kultury i sektora kreatywnego do inspirowania do zmian w postawach i zachowaniach społeczeństwa poprzez inicjatywy kulturalne koncentrujące się na kwestiach klimatycznych i środowiskowych.
- 4.2. Włączenie rozwiązań opartych na kulturze, odnoszących się do zmian klimatu i utraty różnorodności biologicznej, do krajowych strategii i planów w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu.

5) Promowanie roli artystów i twórców w działaniach ekologicznych i klimatycznych

 5.1. Promowanie i wspieranie programów kulturalnych dotyczących wyzwań ekologicznych, takich jak zmiany klimatu i utrata różnorodności biologicznej, by zaangażować społeczeństwo w podejmowanie niezbędnych działań.

 5.2. Tworzenie zielonych rezydencji dla artystów i twórców, we współpracy ze specjalistami ds. ochrony środowiska, by wspierać wzajemne zrozumienie i poszerzanie wiedzy na temat potencjału twórczości w podejmowaniu tej tematyki, w tym budowanie relacji z lokalnymi społecznościami.

6) Włączenie kryteriów środowiskowych do ram finansowania kultury

 6.1. Wprowadzenie ekologicznych kryteriów dostępu we wszystkich programach finansowania sektora kultury i sektora kreatywnego, aby zapewnić uwzględnianie dobrych praktyk w zakresie klimatu i różnorodności biologicznej w finansowanych inicjatywach. Należy zapewnić, aby działanie to było proporcjonalne do skali inicjatywy oraz przewidywało wsparcie dla wnioskodawców.

Wspieranie transformacji ekologicznej na szczeblu unijnym i krajowym

7) Powierzenie przedstawicielom kultury roli liderów zielonej transformacji

 7.1. Opracowanie programów i inicjatyw mających na celu wspieranie artystów i przedstawicieli kultury w rozwijaniu wiedzy i umiejętności w zakresie zarządzania zieloną transformacją. Włączenie zrównoważonego rozwoju do podstawowego szkolenia artystów i twórców jako kluczowej kompetencji zawodowej.

 7.2. Dzielenie się opartymi na dowodach dobrymi praktykami w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, by dostarczać inspiracji i informacji do opracowywania nowych praktyk oraz by ograniczyć poczucie ryzyka związanego z wprowadzaniem zmian.

 7.3. Wykorzystanie istniejących inicjatyw w celu opracowania unijnej platformy internetowej służącej rozpowszechnianiu narzędzi i wymianie dobrych praktyk, ukierunkowanej na mniejsze organizacje sektora kultury i sektora kreatywnego, które mają ograniczoną wiedzę fachową w zakresie

zrównoważonego rozwoju. Zachęcanie, zgodnie ze strategią UE na rzecz unii umiejętności, do inicjatyw międzysektorowych na rzecz zielonej transformacji.

8) Poprawa finansowania na działania w zakresie zrównoważonego rozwoju w poszczególnych sektorach

 8.1. Zapewnienie podmiotom kulturalnym zasobów niezbędnych do przeprowadzenia zielonej transformacji poprzez zapewnienie dodatkowego finansowania na działania w zakresie zrównoważonego rozwoju, ponad zwykłe budżety przeznaczone na kulturę.

 8.2. Podnoszenie wiedzy w sektorze kultury i sektorze kreatywnym na temat dostępnych możliwości finansowania w ramach różnorodnych instrumentów wsparcia zrównoważonego rozwoju.

 8.3. Opracowanie zaproszenia do składania wniosków w ramach obecnego programu „Kreatywna Europa” poświęconego budowaniu umiejętności w zakresie zazielenienia sektora kultury i sektora kreatywnego; rozważenie podobnego zaproszenia do składania wniosków w ramach innych programów (takich jak Erasmus+, LIFE+, „Horyzont Europa”) ukierunkowanych na sektor kultury i sektor kreatywny.

 8.4. Przegląd istniejących programów dotacji w sektorze kultury i sektorze kreatywnym w celu określenia wszelkich zasad lub warunków, które utrudniają zrównoważony rozwój, oraz wprowadzenie zmian w celu usunięcia sprzeczności w politykach.

9) Wprowadzenie monitorowania śladu węglowego dla głównych wydarzeń i platform kulturalnych

 9.1. Opracowanie w ramach programu „Kreatywna Europa” – na podstawie udanych doświadczeń europejskiego audiowizualnego kalkulatora śladu węglowego – prostych, znormalizowanych kalkulatorów śladu węglowego dla wszystkich podsektorów sektora kultury i sektora kreatywnego, dostosowanych do użytku krajowego i lokalnego.

 9.2. Wprowadzenie wymogu pomiaru i publikowania śladu węglowego przez organizatorów dużych wydarzeń kulturalnych, a w perspektywie długoterminowej ustanowienie ogólnounijnych pułapów emisji.

 9.3. Prowadzenie badań oraz monitoringu celu pogłębienia wiedzy na temat emisji związanych z cyfrowymi platformami kulturalnymi – tak, aby wspierać innowacje i regulacje ukierunkowane na oddzielenie wzrostu w tym obszarze od wpływu na środowisko.

 9.4. Zachęcanie państw członkowskich do określenia krajowych wskaźników emisji w celu ułatwienia spójnego pomiaru śladu węglowego w sektorze kultury i sektorze kreatywnym.

Tekst ukończono w sierpniu 2025 r.

Niniejszy dokument w żadnym wypadku nie stanowi oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2025

© Unia Europejska, 2025

Ponowne wykorzystanie dokumentów Komisji uregulowano w decyzji Komisji 2011/833/UE z dnia 12 grudnia 2011 r. w sprawie ponownego wykorzystywania dokumentów Komisji (Dz.U. L 330 z 14.12.2011, s. 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>).

O ile nie wskazano inaczej, ponowne wykorzystanie niniejszego dokumentu jest dozwolone na podstawie licencji Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Oznacza to, że ponowne wykorzystywanie jest dozwolone pod warunkiem odpowiedniego poinformowania o autorze oraz o wszelkich zmianach wprowadzonych w dokumencie.

Print	ISBN 978-92-68-27103-2	doi:10.2766/1363912	NC-01-25-061-PL-C
PDF	ISBN 978-92-68-27102-5	doi:10.2766/7400269	NC-01-25-061-PL-N

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej